

FRA

Дискриминация на ромите във
връзка с жилищно настаняване в
избрани държави-членки на ЕС:

Анализ на данни от EU-MIDIS
октомври 2009 година

**Europe Direct е услуга, предназначена да ви помогне да
намерите отговори на въпросите, които си задавате за
Европейския съюз.**

Единен безплатен номер (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(* Някои мобилни оператори не разрешават достъп до номера,
започващи с 00 800, или могат да таксуват тези обаждания.

Повече допълнителна информация за Европейския съюз можете да намерите в Интернет
чрез сървъра Europa (<http://europa.eu>).

В края на изданието има списък с библиография.

Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности, 2010

ISBN: 978-92-9192-543-8

doi: 10.2811/5694

© Европейски общности, 2009 г.

Възпроизвеждането е разрешено при позоваване на оригинала.

Проект: FRA, Виена

Printed in Belgium

Отпечатано на бяла безхлорна хартия

Агенция на Европейския съюз
за основните права

Дискриминация на ромите във връзка
с жилищно настаняване в избрани
държави-членки на ЕС:

Анализ на данни от EU-MIDIS

октомври 2009 година

ЗАБЕЛЕЖКА: Настоящият доклад е изготвен по договор за предоставяне на услуги с Агенцията на Европейския съюз за основните права. Изразените в него становища не представят непременно официални становища на агенцията възложител.

При възникване на въпроси във връзка с настоящия превод направете справка с английския текст, който е оригиналният и официален текст на документа.

Съдържание

РЕЗЮМЕ	5
1. ВЪВЕДЕНИЕ	7
2. СЛУЧАИ НА ДИСКРИМИНАЦИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ЖИЛИЩНО НАСТАНЯВАНЕ	9
3. ВЪЗПРИЕМАНЕ НА ДИСКРИМИНАЦИЯТА	15
4. АНАЛИЗ НА ДРУГИ ХАРАКТЕРИСТИКИ	17
4.1. Личен статут	17
4.1.1. Имигрантски статут	17
4.1.2. Религиозна принадлежност	17
4.1.3. Традиционно/религиозно облекло	18
4.1.4. Език	18
4.1.5. Пол	20
4.1.6. Образование	20
4.1.7. Доходи в домакинството и трудова заетост	22
4.2. Демографски данни според района	24
4.3. Възприемане на разпределението на богатата	26
4.4. Вид на жилището	27
ЗАКЛЮЧЕНИЯ	30

Резюме

Проучването на Европейския съюз за малцинствата и дискриминацията (EU-MIDIS) започна през 2008 г. с цел изследване на случаите и възприемането на дискриминацията и престъпленията срещу имигрантски и етнически малцинствени общности в ЕС. В проучването участваха общо 23 500 имигранти и лица от етнически малцинства в 27-те държави-членки на ЕС, включително 3 510 лица от ромската общност в седем държави-членки на ЕС, в които те представляват многобройно малцинство, а именно България, Чешката република, Гърция, Унгария, Полша, Румъния и Словакия.

На въпрос за техните *случаи* на дискриминация през последните пет години във връзка с жилищно настаняване ромите, участвали в проучването в различните държави-членки, дадоха различни отговори, които варираха от липса на такива случаи в България до 34% от анкетираните, съобшили, че са били обект на дискриминация в Гърция. 11% от участниците в проучването (N=304) посочиха, че са били жертва на дискриминация във връзка с жилищно настаняване през последните дванадесет месеца.

22% от участниците в проучването, които са били обект на дискриминация, са преживели няколко инцидента, т.е. пет или повече отделни случая. Една трета от общия брой съобщени случаи през последните пет години са станали в Гърция.

Тълкуването на сравнително ниското равнище на случаите на дискриминация във връзка с жилищно настаняване в сравнение с други области (например заетост, здравеопазване, образование, частни услуги) трябва да се извършва с известно внимание, тъй като в сравнение с други лица от населението ромите вероятно не търсят често къща или апартамент за наемане или закупуване.

На въпрос за *възприемането* от тяхна страна на това, колко разпространена е като цяло дискриминацията въз основа на етнически произход в тяхната държава, между 75 и 90% от участвалите в проучването роми в пет от седемте държави-членки, в които участваха роми, — т.е. Чешката република, Словакия, Унгария, Полша и Гърция — отговориха, че тя е много или средно разпространена. В България и Румъния възприеманото равнище на дискриминацията беше по-ниско, 36—42%, но все пак значително.

Едва 27% от участниците в проучването знаят за законодателството, което забранява дискриминацията въз основа на етнически произход или статут на имигрант в тяхната държава при търсене на къща или апартамент за наемане или закупуване. Осведомеността за това законодателство не е била предпоставка за съобщаване на случаите пред органите. Участниците в проучването не са били склонни да съобщават за подобни случаи, като 71% от лицата, които са решили да не съобщават за тях, са посочили като причина за това убеждението, че няма да се предприеме нищо. Една четвърт от участниците в проучването (26%) са смятали, че съобщаването ще доведе до отрицателни последици. 16% посочиха страха от сплашване като основна причина за това, че не търсят официална помощ.

Имигрантският статут не беше важен фактор в настоящото проучване, тъй като мнозинството от ромите са родени в тяхната държава по местопребиваване и са граждани на тази държава.

Оказа се, че религиозната принадлежност не оказва влияние върху дискриминацията във връзка с жилищно настаняване. Все пак носенето на традиционно или религиозно облекло изглежда е било предпоставка за случаи на дискриминация. Въпреки че са отчетени малко на брой, се оказва, че случаите на дискриминация са били малко повече сред лицата, които носят традиционни носии.

Полът не е бил предпоставка за случаи на дискриминация по отношение на жилищното настаняване на роми.

По отношение на образователното равнище на ромите бяха наблюдавани големи различия. В отговор на въпроса за образователното равнище 50% от участниците в проучването в Гърция са посочили „без образование“ или „неграмотен“ в сравнение с 1% в Словакия. Обичайният отговор по отношение на образователното равнище в държавите-членки беше 6—9 години, което означава, че повечето участници в проучването не са посещавали училище по-дълго от средния курс на обучение. Образователното равнище беше свързано с осведомеността на участниците в проучването за законодателството, което забранява дискриминацията.

Участниците в проучването с по-ниски доходи в домакинството са имали почти два пъти по-често случаи на дискриминация във връзка с жилищно настаняване в сравнение с лицата в по-горните четвърти на скалата. Над половината от участниците в проучването, които бяха безработни или определили се като домакини, посочиха случаи на дискриминация. Самостоятелно наетите лица или лицата с увреждания също са били подложени по-често на дискриминация. Гърция и Словакия показаха особено високи равнища на безработица, а най-високото равнище на безработица беше отбелязано в Чешката република.

54% от участниците в проучването живеят в райони, които могат да бъдат описани като квартали предимно на малцинства/имигранти. Само 21% живеят в квартали, в които живее население от преобладаващото мнозинство. 72% от участниците в проучването в България живеят в квартали на малцинства, подобна стойност (66%) се установи за Румъния. В Полша беше отчетен най-висок брой участници в проучването, които живеят в квартали на население от преобладаващото мнозинство (53%). Участниците в проучването, живеещи в квартали предимно на малцинствено население, в по-голяма степен са били жертва на дискриминация. Тези резултати обаче трябва да се тълкуват внимателно, тъй като представителната извадка беше концентрирана основно в райони с многобройно ромско население.

Анкетиращите установиха, че 68% от участниците в проучването в Гърция живеят в райони с лошо разпределение на богатата. Подобни стойности бяха отчетени за Унгария, Румъния и Словакия.

1. Въведение

Настоящият доклад разглежда случаите и възприемането на расизма и дискриминацията от страна на ромите, когато търсят жилищно настаняване, въз основа на данни, предоставени от проучването EU-MIDIS на Агенцията за основните права. Документът изследва причините за несъобщаване на много случаи на расизъм и дискриминация по отношение на ромите и разкрива установената степен на осведоменост относно законните права на ромите и механизмите за правна защита. Наборът от данни, използвани в документа, е взет от неотдавнашното проучване на Европейския съюз за малцинствата и дискриминацията (EU-MIDIS). Анализът е ограничен до набора от данни¹.

EU-MIDIS беше предприето през 2008 г., за да се проучат случаите на дискриминация и престъпления срещу имигрантските и етническите малцинствени общности в ЕС. В проучването участваха общо 23 500 имигранти и лица от малцинствени етнически общности във всички 27 държави-членки на ЕС, включително 3 510 лица от ромската общност в седем държави-членки: България, Чешката република, Гърция, Унгария, Полша, Румъния и Словакия. В проучването EU-MIDIS чрез преки интервюта с всеки участник беше събрана подробна информация, включително за пола, религията, държавата по месторождение, езика, броя на годините образование и жилищния статут на участниците в проучването.

¹ Настоящият доклад, финансиран и публикуван от Агенцията на Европейския съюз за основните права, беше разработен от г-н Stephen O'Hare от името на Европейския център за правата на ромите (ЕЦПР) в Будапеща и Pavee Point Travellers Centre, Дъблин.

При тълкуване на констатациите в настоящия доклад е важно да се отчетат някои фактори, които е възможно да са повлияли върху общите възприятия на участниците по време на проучването. Например преди провеждането на проучването (лятото на 2008 г.) медиите в целия ЕС масово съобщаваха за увеличаване на честотата и значимостта на случаите на антиромски изявления, расизъм и насилие срещу ромите в редица държави-членки на ЕС, включително, но не само, в Чешката република, Унгария, Словакия, Финландия и Италия.

Въпреки че е трудно да се измери въздействието на подобни обстоятелства, вероятно върху ромите в някои държави-членки влияят неблагоприятно репутацията, обкръжението или общи антиромски настроения. Възможно е някои участници в проучването да не са изразили лично отношение или да са посочили случаи на дискриминация в областите, включени в проучването, но вероятно са изпитвали засилено чувство на общо притеснение, засягащо всички страни на живота им. Може да се каже, че това важи особено за държави-членки като Чешката република, Унгария и Словакия, където неотдавна се увеличиха проявите на насилие и изявленията срещу ромите, а това вероятно се отразява върху направените по-долу констатации. Обратно, участниците в проучването в Румъния и България може би са посочили несъразмерно ниски равнища на дискриминация, тъй като преди няколко години общото настроение срещу ромите отбеляза успокояване след период на силна враждебност.

За да се създаде всеобхватна представа за опита на ромите по отношение на жилищното настаняване в избрани държави-членки, настоящият документ е разделен на две части:

- Случаи на дискриминацията срещу роми във връзка с жилищно настаняване, и
- Условия на жилищното настаняване на ромите: ключови фактори, свързани с дискриминацията.

Интервютата бяха проведени през периода май-юли 2008 г. Проучването се проведе чрез използване както на случайна представителна извадка за цялата страна, така и при необходимост чрез случайна представителна извадка за градски райони (Гърция, Унгария). В проучването бяха обхванати петстотин участници във всяка от седемте държави-членки. На участниците в проучването бяха зададени въпроси за преживените от тях случаи на дискриминация във връзка със заетост, здравеопазване, образование, финансови услуги, услуги на дребно, социални услуги, жилищно настаняване и достъп до кафенета, ресторанти и др. Подробно описание на методологията на проучването и проведената работа във

всяка държава-членка може да се намери в техническия доклад за EU-MIDIS².

2. Случаи на дискриминация във връзка с жилищно настаняване

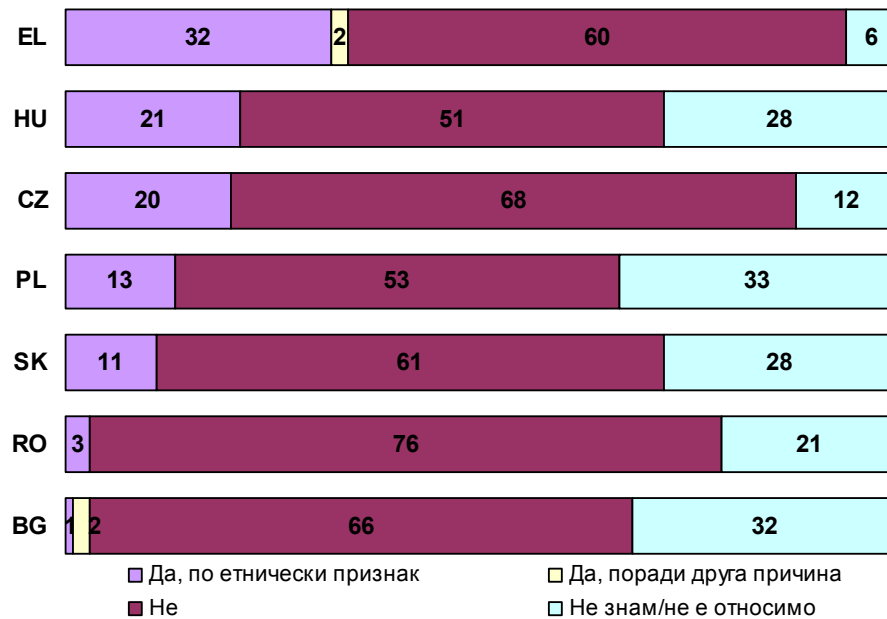
Участниците в проучването бяха попитани дали могат да посочат лични случаи на дискриминация през изминалите пет години и предходните 12 месеца при търсене на къща или апартамент за наемане или закупуване, поради своя имигрантски или етнически малцинствен произход. Поради сравнително рядкото търсене на жилище от страна на участниците в проучването в сравнение например с ползването на услуги или взаимодействието с училищен персонал, е разумно да се проучат по-отдавнашни случаи на дискриминация в тази област. Ето защо тук ще бъдат разгледани случаи на дискриминация както от последните пет години, така и от предходните 12 месеца.

Като цяло случаите на дискриминация във връзка с жилищно настаняване бяха по-малко в сравнение с тези в другите области³, като във всяка държава-членка мнозинството от участниците в проучването посочва, че не е имало случаи на дискриминация в това отношение. Тълкуването на сравнително ниското равнище на случаите на дискриминация по отношение на жилищно настаняване в сравнение с други области трябва да се извършва с известно внимание. За разлика от други представители на населението, ромите изглежда не търсят често къща или апартамент за наемане или закупуване. Въпреки че анкетираните лица бяха питани не само дали са претърпели дискриминация през последните 12 месеца, но също и през последните пет години, дори и пет години са сравнително кратък период от време за смяна на жилището. Все пак в отделните държави-членки бяха установени значителни различия. Почти никой в България и само 3% от участниците в проучването в Румъния са посочили, че са имали случаи на дискриминация при търсене на жилище през последните пет години. Случаите бяха по-силно изразени в Чешката република и Унгария, където една пета от участниците в проучването посочиха подобни случаи. Участниците в проучването в Гърция отбелязаха най-високо равнище на случаи на дискриминация, като една трета от тях отговориха с „да“ при пряко задаване на въпрос (фигура 2.1).

² Докладът е достъпен на <http://fra.europa.eu/eu-midis> (17.11.2009 г.).

³ EU-MIDIS зададе на участниците в проучването въпроси относно дискриминацията, на която са били обект през последните 12 месеца, в девет области: 1) при търсене на работа, 2) на работното място, 3) при търсене на къща или апартамент под наем или за закупуване, 4) от персонал в здравеопазването, 5) от персонал в социалните служби, 6) от училищен персонал, 7) в кафенета, ресторанти или барове, 8) при влизане в магазини, 9) при опити за откриване на банкова сметка или получаване на заем.

Фигура 2.1 Случаи на дискриминация във връзка с жилищно настаняване⁴ през последните пет години (%)

EU-MIDIS, въпрос CCI

Предвид високото равнище на дискриминация, съществуваща в деветте обособени области, представени във фигура 2 в неотдавнашния доклад на Агенцията на Европейския съюз за основните права „Данни на фокус: ромите“⁵, има основание да се приеме, че дискриминацията във връзка с жилищно настаняване се проявява по-рядко в сравнение с другите форми на дискриминация. Това може да бъде свързано с няколко фактора. В държави-членки с голямо, с разпръснато или компактно ромско население е възможно да съществуват различни стратегии за жилищно настаняване. Много държави-членки изглежда имат по-високи равнища на сегрегация, както е случаят в Румъния и в България. Най-вероятно участниците в проучването живеят над пет години на настоящото място или не са търсили промяна на местоживееето наскоро.

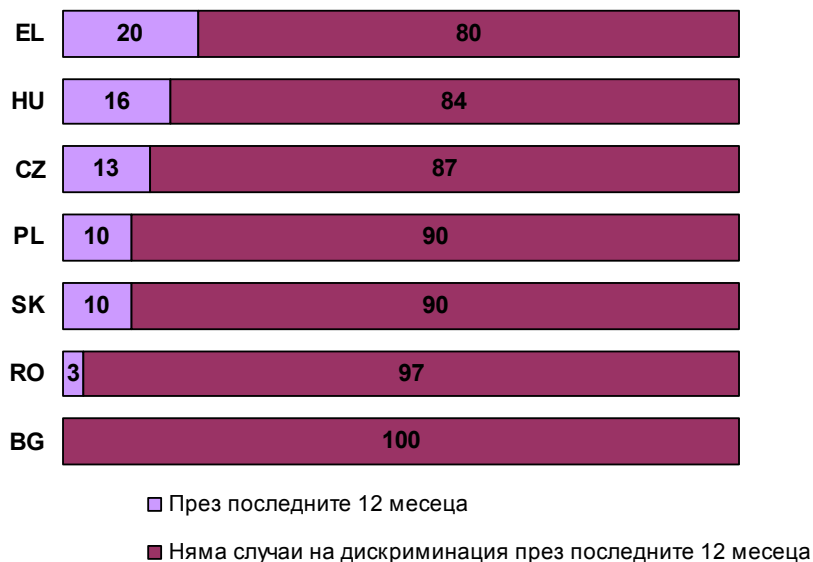
Участници в проучването, които са посочили, че са били обект на дискриминация във връзка с жилищно настаняване, бяха попитани колко скорошен е случаят, т.е. от последните 12 месеца или по-рано. Над

⁴ Обяснено, както следва: „при търсене на къща или апартамент под наем или за закупуване от лица, които работят в публични агенции за жилищно настаняване, или от частни собственици, или агенции“.

⁵ Агенция на Европейския съюз за основните права (2009 г.), Доклад „Данни на фокус: ромите“, <http://fra.europa.eu/eu-midis> (17.11.2009 г.).

половината от отговорилите с „да“ посочиха, че са имали случаи на дискриминация през изминалите 12 месеца. Отново много ниско равнище на съобщаване на дискриминацията беше установено в България и Румъния, а най-високо равнище — в Гърция. Фактът, че приблизително половината от преживелите дискриминация са съобщили за това през последните 12 месеца, може да бъде обяснен отчасти със склонността на участниците в проучването да си спомнят най-скорошните случаи, а не действителни случаи от предишен период.

Фигура 2.2 Случаи на дискриминация във връзка с жилищно настаняване през последните 12 месеца (%)

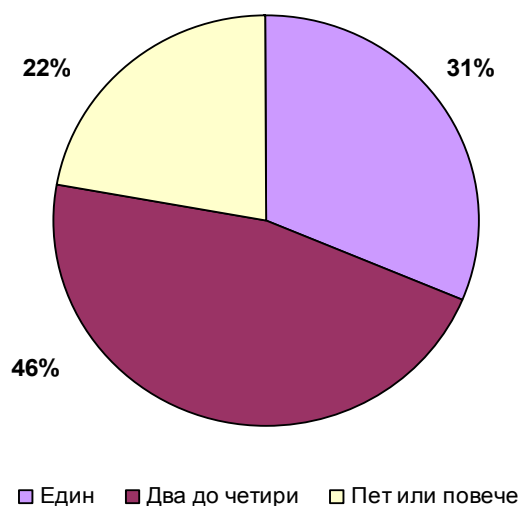
EU-MIDIS, въпрос CC2

Приблизително един от всеки десет роми, участвали в проучването (11%)⁶, посочи, че е преживял този вид дискриминация в седемте държави-членки през последните 12 месеца. 70% от тях посочиха, че са били обект на подобна дискриминация повече от един път. Приблизително една пета (22%) отбелязаха, че случаите на дискриминация са се повтаряли много често (т.е. пет или повече инцидента). Въз основа на тази констатация може да се предположи, че сред ромите вероятно има особено уязвима група, податлива на повтаряща се дискриминация, което налага необходимостта от целенасочена реакция на местно и регионално равнище. Това очертава нуждата да се обърне специално внимание на

⁶ Общият брой на участниците в проучването в седемте държави-членки, които съобщиха за случаи на дискриминация, беше 304 (непретеглени данни).

„групите вътре в групите“, за които рискът от повтарящи се случаи на дискриминация е най-голям.

Фигура 2.3 Брой случаи на дискриминация

EU MIDIS, въпрос СС3

Въпреки че стойностите в отделните държави се различаваха, в седемте държави-членки приблизително 2—3% от участниците в проучването, които съобщиха за подобни случаи, са били жертви на повтаряща се дискриминация. Това в по-голяма степен е в подкрепа на убеждението, че в рамките на ромските общности вероятно съществуват някои уязвими групи (таблица 2.1). Когато разглеждаме седемте държави-членки, една четвърт от общия брой съобщени инциденти са се случили в Гърция през последните 12 месеца.

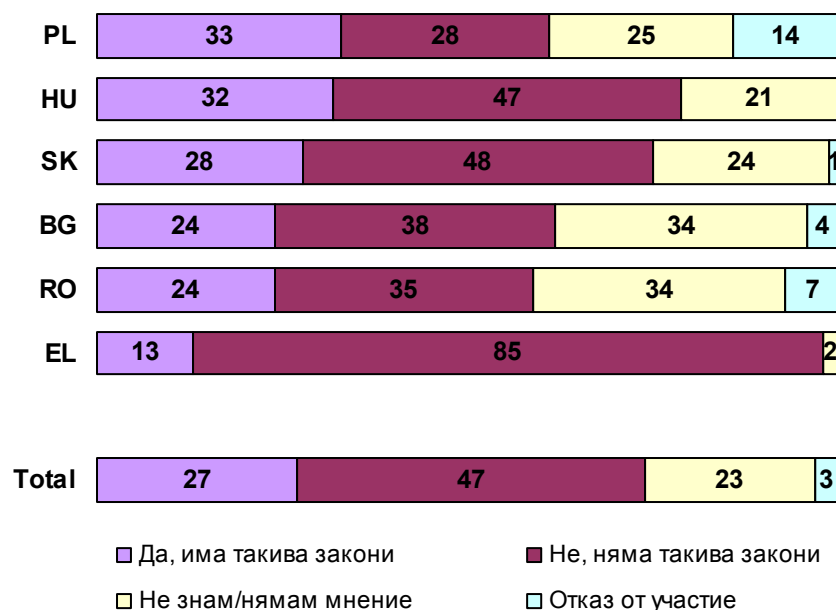
Таблица 2.1 Повтарящи се случаи на дискриминация (като процент от общия брой)

	EL	CZ	HU	PL	SK	RO	BG
Един път	9	4	3	1	3	1	0
Два до четири пъти	7	8	9	4	4	1	0
Пет или повече пъти	3	2	3	4	3	1	0
Не знам/Не е посочен отговор	0	0	1	1	0	0	0
Общо	20	13	16	10	10	3	0
N/A	80	87	84	90	90	97	100

EU MIDIS, въпрос СС3

Само една четвърт (27%) от всички участници в проучването заявиха, че са осведомени за законодателството, което забранява дискриминацията по етнически признак при търсене на жилище. За сметка на това половината от участниците в проучването (47%) не знаят за законите, а 23% от отговорилите лица не бяха сигурни или нямаха мнение. Тази тенденция беше очевидна във всички държави-членки с изключение на Гърция, където само 13% от участниците в проучването бяха осведомени за тези закони, а 85% отговориха, че такива закони не съществуват.

Фигура 2.4 Осведоменост за съществуването на законодателство, забраняващо дискриминацията при наемане или закупуване на жилище

EU MIDIS, въпрос B1c

По осведомеността за законодателството, свързано с дискриминацията, не би могло да се прецени дали участниците в проучването биха съобщили за подобни случаи пред компетентните органи. От 304 участници в проучването (непретеглена стойност), които са претърпели дискриминация през последните 12 месеца, само един от девет (11,5%) е решил да съобщи за случаите пред компетентните органи. Това показва много високи равнища на несъобщаване на дискриминацията във връзка с жилищно настаняване сред ромите. Мнозинството са решили да не съобщават за никой от случаите, като най-голяма част от тях смятат, че няма да бъде постигнато нищо, ако го направят. Фигура 2.5 показва най-често посочваните от участниците в проучването причини.

Фигура 2.5 Причини за ниското равнище на съобщаване на случаите на дискриминация (%)

EU-MIDIS, въпрос CC5_1-CC5_10

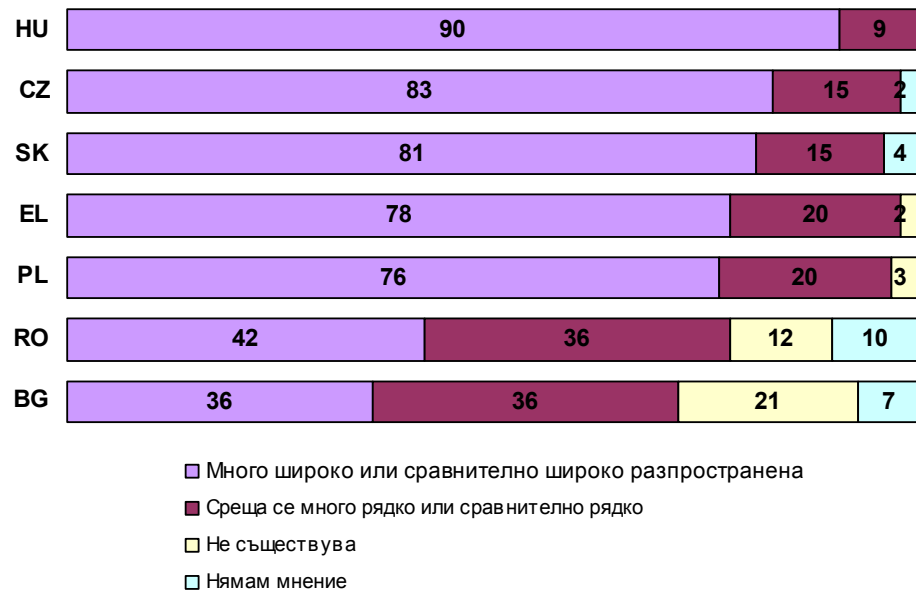
Много участници в проучването посочиха няколко причини, поради които не съобщават за случаите. Почти три четвърти казаха, че няма да се промени нищо, а 41% посочиха, че не знаят как да съобщят за случаите. Също така една четвърт от участниците в проучването се притесняват от последиците от съобщаването на случаите на дискриминация, като около 16% се притесняват, че ще бъдат подложени на сплашване от страна на извършителите като отмъщение. Това показва уязвимостта на много роми, които се сблъскват с дискриминация. Особено голям брой участници в проучването в Чешката република и в Полша като причина за несъобщаване на случаите на дискриминация посочиха, че се притесняват от отрицателни последици (съответно 44% и 42%). В Полша страхът от сплашване беше също силно изразен (40%).

3. Възприемане на дискриминацията

Възприемането относно равнището на дискриминацията въз основа на етнически или имигрантски произход във всички области от участниците в проучването във всяка държава-членка разкрива степента на проблема. Като цяло ромите, участвали в проучването, съобщават за високо равнище на осъзната дискриминация. Според проучването най-високите съобщени равнища на осъзната дискриминация се наблюдават в Унгария, където 90% от участниците посочват, че дискриминацията е много или средно

разпространена. Подобни високи стойности бяха съобщени в Чешката република, Словакия, Гърция и Полша (фигура 3.1).

Фигура 3.1 Възприемане на степента на разпространение на дискриминацията въз основа на етнически или имигрантски произход (%)

EU-MIDIS въпрос A1ц

В България и Румъния участниците в проучването бяха по-равномерно разпределени, но при 36% и съответно 42% възприемането на дискриминацията все пак беше изострено. Освен това при ромите в България и Румъния съществува сравнително високо равнище на сегрегация от преобладаващото население (т.е. жилищно настаняване в предимно ромски области) съответно 72% и 66% в представителната извадка. Това потенциално намалява случаите на дискриминация във връзка с жилищно настаняване, тъй като контактите с преобладаващото население са ограничени.

4. Анализ на други характеристики

4.1. Личен статут

4.1.1. Имигрантски статут

Преобладаващо мнозинство от интервюираните в проучването роми са родени в настоящата държава по местопребиваване⁷ (96%) и са граждани на съответната държава (99%). Поради това имигрантският статут не беше фактор, допринасящ за случаите на дискриминация, нито за жилищния статут. Тези констатации предполагат, че държавите-членки, участвали в проучването EU MIDIS, не приемат значителен брой мигранти от ромски произход в сравнение с други държави-членки на ЕС.

4.1.2. Религиозна принадлежност

Две трети (67%) от участниците в проучването посочиха, че религията е много важна или сравнително важна в техния живот. Три четвърти от участвалите в проучването роми изповядват римокатолицизъм или православие. На фигура 3.1 е показана религиозната принадлежност по държави-членки. Чрез използването на теста Pearson Chi Square (където и двете променливи са в номинална стойност) стана ясно, че може да се установи съществена връзка между религиозната принадлежност и случаите на дискриминация, свързани с жилищно настаняване през последните пет години ($p < .001$).⁸ Въпреки това най-вероятно религията не е сериозна предпоставка за дискриминация при тези обстоятелства. Значително по-малък дял от ромите мюсюлмани посочиха, че са били обект на дискриминация, но от 117-те (непретеглени данни) роми мюсюлмани, установени от проучването, 91 (непретеглени данни) бяха от България, където почти никой от участниците в проучването не посочи, че е бил обект на дискриминация във връзка с жилищно настаняване.

⁷ В случая с ромите в Чешката република следва да се отбележи, че някои от тях са родени в бивша Чехословакия.

⁸ [$\chi^2(8)=85.647$, $p < .001$] отчетени 10, 13, 14 като „Други християни“, отчетени 20—27 „Мюсюлмани“ като една променлива, отчетени 30, 40, 50, 60, 70, 95 като „Други“.

4.1.3. Традиционно/религиозно облекло

Въпреки че съвсем малък брой участници в проучването посочиха, че обикновено носят традиционно или религиозно облекло на обществени места, имаше значителни различия по отношение на лицата, които посочиха, че са преживели дискриминация, и тези, които не са били обект на дискриминация през последните пет години ($p < .05$)⁹. Таблица 4.1 показва, че лицата, които носят традиционно или религиозно облекло, са по-често обект на дискриминация в сравнение с участниците в проучването, които не носят такова облекло.

Таблица 4.1 Случаи на дискриминация през последните 5 години и вид на обичайното облекло%

Дискриминация през последните пет години	Носят традиционно/религиозно облекло на обществено място	Не носят традиционно/религиозно облекло на обществено място
Да	21 (N=43)	17 (N=411)
Не	49 (N=103)	62 (N=1536)
Не отговори/Не участва	30 (N=62)	21 (N=511)
Общо	100 (N=208)	100 (N=2458)

*EU-MIDIS, въпрос BG4*CC1*

Таблица 4.1 представя данни от седемте държави-членки. Почти всички участници в проучването от Румъния (N 483, непрегледени данни) не считаха, че въпросът дали носят традиционно облекло, което е различно от това на преобладаващото население, има отношение към техния случай.

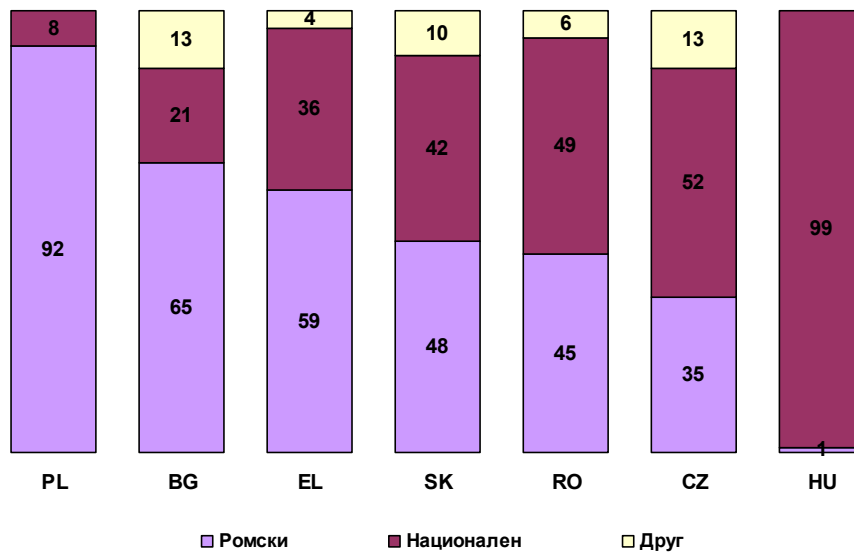
4.1.4. Език

Когато бяха попитани за майчиния им език (т.е. езикът, който се е използвал в семейното жилище, когато са били деца), почти половината от отговорилите (48%) посочиха ромския език. Другата половина отговориха, че говорят езика на своята родна страна. Почти всички участници в проучването от Полша посочиха ромския език като свой майчин език. Само 1% от ромите отговориха, че в детството си са се научили да говорят полски. Напълно противоположно е положението в Унгария, където почти всички участници в проучването говорят унгарски. В Румъния, Чешката

⁹ [$\chi^2(1)=5.565, p=.018$].

република и Словакия участниците в проучването бяха сравнително равномерно разпределени по отношение на говоренето на ромски език и на местния език (фигура 4.1).

Фигура 4.1 Език (%)

EU-MIDIS, въпрос Bg8_1_NEW

В Чешката република се установи съществена връзка между основния език на участниците в проучването и случаите на дискриминация при жилищно настаняване, които са имали през последните пет години ($p < .05$).¹⁰ Участниците в проучването, чийто майчин език е ромски, са били подложени в по-голяма степен на дискриминация във връзка с жилищно настаняване в сравнение с тези, чийто основен език е чешки (таблица 4.2).

¹⁰ [$\chi^2(1)=5.665, p=.017$] Cramers V = 0.122, $p=.017$ показва умерена връзка между променливите. Отчетени bg8_1NEW елементи 1-20 като 1=национален език, 30=ромски език. Отчетени елементи по CC1 6; 7; 9 като липсващи стойности.

Таблица 4.2 Дял на лицата, които са били обект на дискриминация през последните пет години въз основа на майчиния език – Чешката република (%)

Дискриминация през последните пет години	Национален език	Ромски език	Общо
Да	17	27	21
Не	70	63	67
Не участва/Не отговори	12	10	11
Общо	100	100	100

*EU MIDIS, въпрос BG8_1_New*CC1*

В Гърция¹¹ също се установи сериозна връзка между майчиния език и дискриминацията през последните 12 месеца, като там приблизително 30% от участниците в проучването, които говорят националния език, са преживели дискриминация през последните 12 месеца, в сравнение с приблизително 15% от участниците в проучването, които говорят ромски език.

Тези противоположни резултати в Чешката република и Гърция показват, че е необходимо допълнително, по-задълбочено проучване, за да се разбере напълно как различията в използването на езика засягат случаите на дискриминация срещу ромите.

4.1.5. Пол

Изглежда полът не оказва въздействие върху случаите на дискриминация във връзка с жилищно настаняване през последните пет години или последните 12 месеца, независимо дали става въпрос за общо изследване във всички държави-членки или анализ в отделните държави.

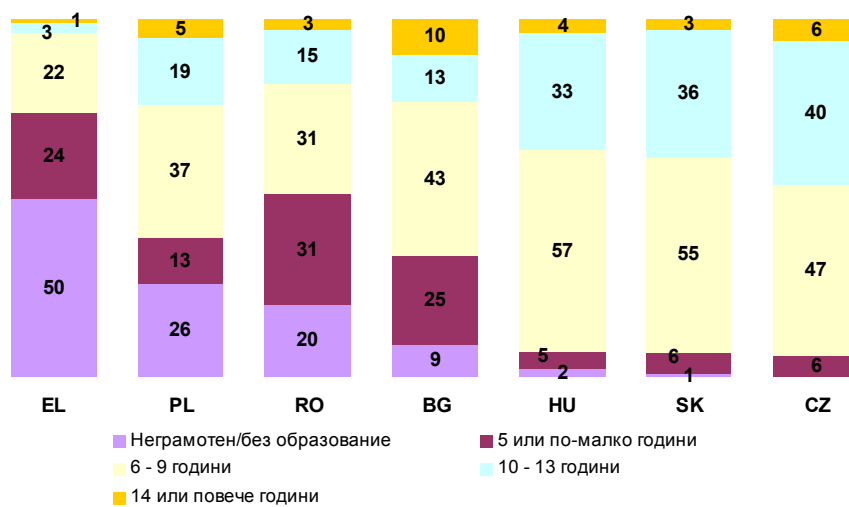
4.1.6. Образование

Участниците в проучването бяха помолени да посочат колко години са учили. 15% от отговорилите посочиха, че са неграмотни или че до момента не са посещавали училище. Други 16% са учили по-малко от пет

¹¹ [$\chi^2(1)=11.162$, $p=.001$] Cramers V= 0.161, $p=.001$ показва силна връзка между променливите.

години, а 40% от отговорилите са получили между шест- и десетгодишно официално образование. Само 4% от участниците в проучването посочиха, че са учили над 14 години (т.е. за бакалавърска и по-висока степен). На фигура 4.2 е представена степента на образованието, получено от участниците в проучването, във всички включени в проучването държави-членки.

Фигура 4.2 Получено образование по държави

EU-MIDIS BG7

Степента на полученото от ромите образование остава твърде ниска в седемте държави-членки. Изключително високо равнище на пълна липса на образование се наблюдава в Гърция, високо е равнището и в Полша, и Румъния. Най-често равнището на получено образование за всички държави-членки е между шест и девет години.

Установи се съществена връзка между полученото образование и осведомеността на участниците в проучването за законодателството, забраняващо дискриминацията при жилищно настаняване ($p < .001$)¹². Осведомеността за тези закони нарастваше трайно от 24% при участниците в проучването без образование до 48% при лицата, учили в колеж или университет. Не беше установена съществена връзка между случаите на дискриминация през последните пет години и броя на годините в училище (таблица 4.3).

¹² [$\chi^2(4)=54.521$, $p < .001$] Cramers V= 0.146, $p < .001$ показва умерена връзка между променливите. Отчетени bg7 0 и 1 като 1; 5 и 6 като 5, 94 и 99 като липсващи данни.

Таблица 4.3 Случаи на дискриминация според броя на годините в училище. (%)

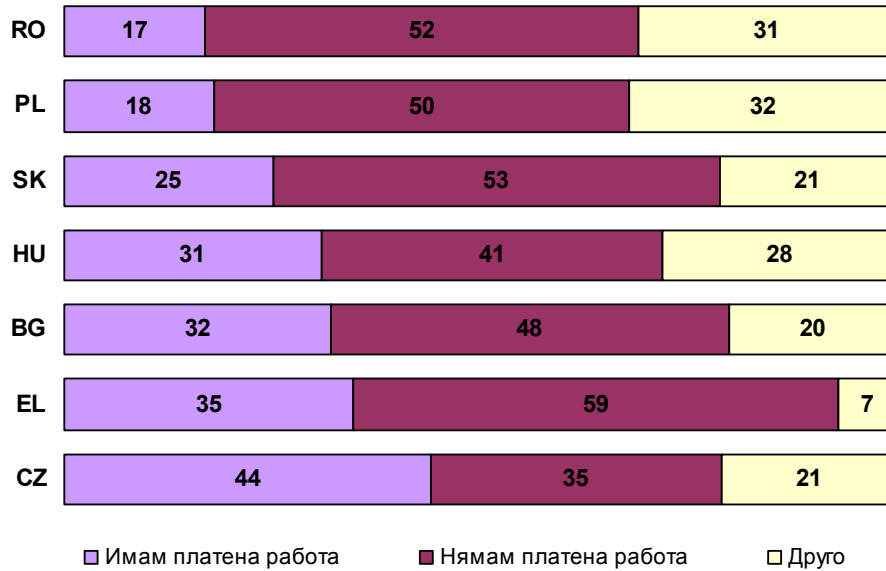
Дискриминация	Без образование/ неграмотен	0-5 години	6-9 години	10-13 години	14 и повече години
През последните пет години	22	18	18	17	18
Няма случаи	78	82	82	83	82
Общо	100	100	100	100	100

*EU-MIDIS, въпрос BG7*CC1*

4.1.7. Доходи в домакинството и трудова заетост

Състоянието на заетостта при участвалите в проучването роми в държавите-членки е показано на фигура 4.3. Голям брой участници в проучването във всяка държава-членка посочиха, че нямат платена работа, че са пенсионери, че се обучават или че не работят по друга причина. Много ниско равнище на заетост сред участниците в проучването се наблюдава в Румъния (17%) и в Полша (18%). В Чешката република беше установен най-висок брой на участвалите в проучването, наети на платена работа (44%), както и най-нисък брой участници в проучването, които нямат платена работа (35%).

Фигура 4.3 Състояние на заетостта в държавите-членки (%)

EU-MIDIS, въпрос BG5

38% от участниците в проучването съобщиха за доходи в домакинството в най-ниската четвърт, а други 22% заемаха втората отдолу нагоре четвърт в скалата на доходите. Установи се съществена връзка между съобщените доходи и случаите на дискриминация през последните пет години ($p < .05$).¹³

Съществена връзка имаше между трудовата заетост и случаите на дискриминация ($p < .001$)¹⁴. Учениците/обучаваните лица, пенсионерите и тези, които имат платена работа на пълно работно време, са били подложени на дискриминация в по-ниска степен, докато самостоятелно заетите лица, домакините, безработните и лицата с увреждания са били подложени на дискриминация в най-голяма степен.

Участниците в проучването на платена работа, включително самостоятелно наетите лица, са били подложени в по-малка степен на повтаряща се дискриминация в сравнение с участниците в проучването, които нямат платена работа (таблица 4.4); разликата обаче не беше от статистическа важност..

¹³ [$\chi^2(3)=7.893$, $p < .048$] Cramers V= 0.061, $p < .05$ показва умерена връзка между променливите.

¹⁴ [$\chi^2(8)=47.828$, $p < .001$] Cramers V= 0.134 $p < .001$ показва силна връзка между променливите. Отчетени bg5 елементи 5; 10 като 11.

Таблица 4.4 Многократни случаи на дискриминация според заетостта

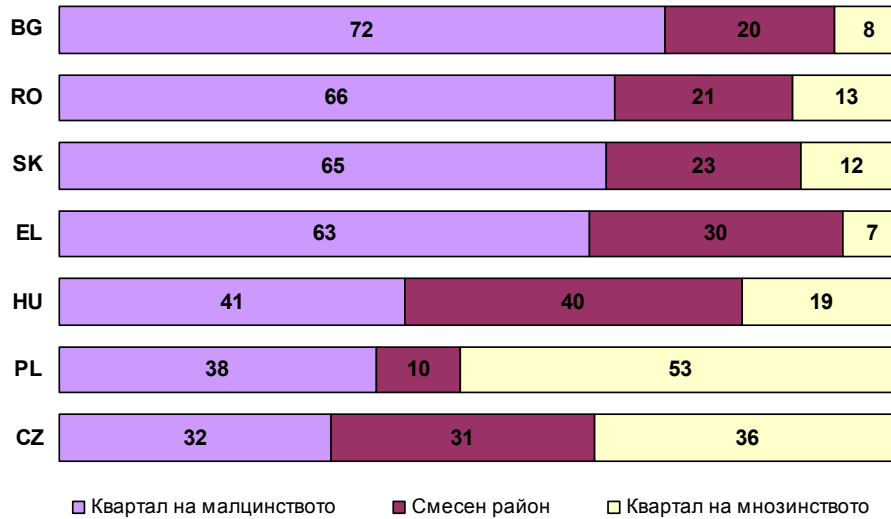
	На платена работа	Не е на платена работа	Друго
Един случай	41	30	20
Два до четири случая	36	49	64
Пет или повече случая	23	22	16
Общо	100	100	100

EU-MIDIS, въпрос Bg5*CC3

4.2. Демографски данни според района

Анкетиращите, провеждащи проучването EU-MIDIS, установиха, че средно над половината участници в проучването (54%) в държавите-членки живеят в квартали, населени предимно с имигранти/малцинства. Една четвърт (25%) от ромите, участвали в проучването, живеят в смесени квартали т.е. квартали със значителен брой от преобладаващото население и население от малцинството, а 21% живеят в квартали предимно с преобладаващото население. Фигура 4.4 представя типа квартал във всички седем държави-членки и показва значителни различия между отделните държави.

Фигура 4.4 Тип на квартала

EU MIDIS, въпрос PI01

Високи равнища на сегрегация на малцинствата/имигрантите са очевидни в източните държави-членки на ЕС, като България отчита най-високото установено равнище (72%). Две трети от участниците в проучването в Румъния (66%), Словакия (65%) и Гърция (63%) живеят в райони с преобладаващо население от малцинството. Полша беше единствената държава-членка, в която ромите живеят в изключително голяма степен в райони предимно с преобладаващо население(53%). В Чешката република разпределението беше почти равномерно между живеещи в квартали на малцинството, в смесени квартали и в квартали на преобладаващото население.

Участниците в проучването, живеещи в райони предимно с малцинствено население, отбелязаха малко по-високо равнище на дискриминация срещу тях в сравнение с живеещите в смесени райони или в райони с преобладаващото население (таблица 4.5). Но различията в случаите на дискриминация според типа на района са относително малки.

Таблица 4.5 Тип на района и скорошни случаи на дискриминация (%)

Район	На малцинството	Смесен	На мнозинството
През последните 12 месеца	12	9	10
Не е бил обект на дискриминация през последните 12 месеца	88	91	90
Общо	100	100	100

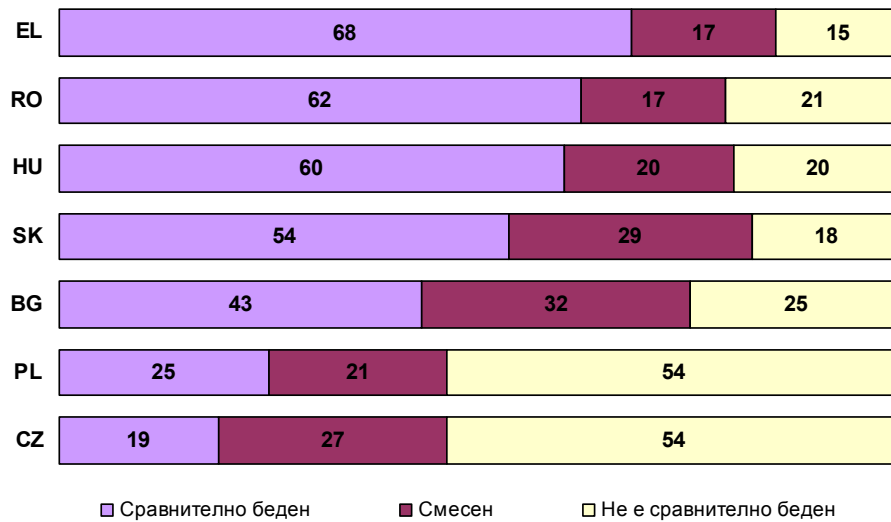
EU-MIDIS, въпрос PI01*CC2

4.3. Възприемане на разпределението на богатата

Анкетиращите установиха, че приблизително половината от всички участници в проучването живеят в райони, които са бедни в сравнение с други райони на града (47%). Силна положителна взаимовръзка се установи между вида на района (т.е. на малцинството, смесен, на преобладаващото население) и относителното разпределение на богатата в сравнение с други райони на града ($p < .001$)¹⁵. Въпреки че тази констатация не е неочаквана, тя подкрепя данните, че много роми продължават да бъдат маргинализирани в сегрегирани и/или необлагодетелствани общности. По този начин вероятността от дискриминация е по-висока. Фигура 4.6 представя възприемането на относителните блага по райони във всички държави-членки.

¹⁵ [$\chi^2(4)=1305.294$, $p < .001$] Cramers V = 0.431, $p < .001$ показва силна положителна връзка между променливите.

Фигура 4.6 Относително разпределение на богатата по райони, установено от анкетиращия

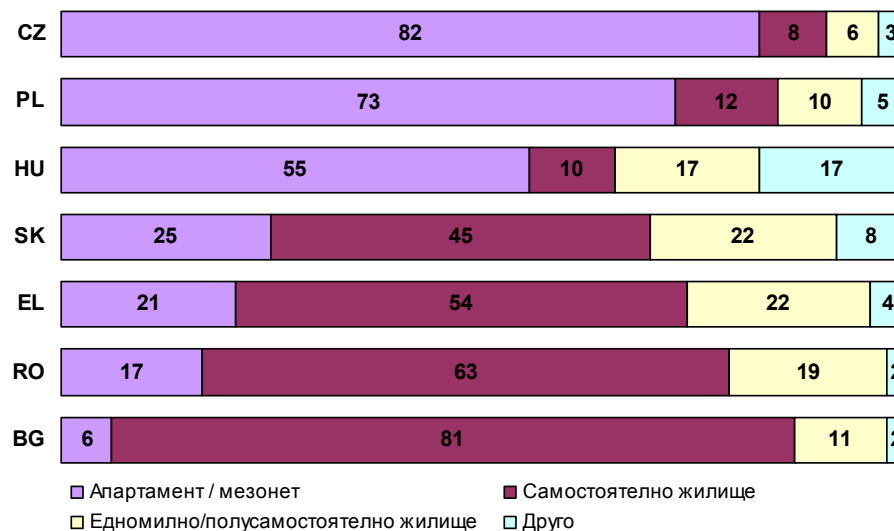
4.4. Вид на жилището

При приключване на интервюто анкетиращият класифицира участниците в проучването според обитаването на определен вид жилище. Жилищата бяха класифицирани като:

- Апартамент/мезонет;
- Отделна самостоятелна къща;
- Еднотипна къща, разположена в редица;
- Частично самостоятелна къща, и
- Друго.

Фигура 4.7 представя видовете жилища по държави-членки. Следва да се отбележи, че различните видове жилища несъмнено ще зависят от специфичната за държавата инфраструктура, както и от географските и социално-икономическите характеристики на участниците в проучването. Във връзка с това видът на жилището може да се окаже по-малко полезен като общ показател за дискриминация в държавите-членки. Анализът по отделни държави може да предостави по-подходяща информация.

Фигура 4.7 Вид на жилището

EU-MIDIS, въпрос P111

Участниците в проучването в Чешката република, Полша и Унгария живеят в по-голяма степен в жилища от рода на апартамент/мезонет, като най-голяма концентрация е установена в Чешката република (82%). За участниците в проучването в тези държави-членки е характерно, че живеят в големи градски райони. Обратно, участниците в проучването в Румъния, България и Гърция в по-голяма степен живеят в самостоятелни жилища, като 81% от участниците в проучването в България живеят в такъв вид жилище.

Следва да се отбележи, че в Гърция има съществена връзка между вида на жилището и случаите на дискриминация ($p < .001$)¹⁶. Мнозинството от участниците в проучването живеят в самостоятелни жилища и при тях случаите на дискриминация през последните пет години въз основа на етническия произход са били почти два пъти повече. На таблица 4.6 е показано, че участниците в проучването в жилища с по-голяма населеност (етажни жилища, апартаменти, мезонети или еднотипни постройки/полусамостоятелни) по-рядко са подложени на дискриминация в сравнение с тези, които живеят в самостоятелни или други неуточнени видове жилища.

¹⁶ [$\chi^2(3)=18.805, p < .001$] Cramers V= 0.199 $p < .001$ показва силна зависимост между променливите.

Таблица 4.6 Вид на жилището и случаи на дискриминация в Гърция

Дискриминация през последните пет години	Ет./ап./ мезонети	Самостоятелни	Еднотипни/Полу-самостоятелни	Друго неуточно
Да	21	39	20	52
Не	74	59	64	43
Не участва/Не отговори	5	2	16	5

*EU-MIDIS, въпрос P111*CC1*

Въпреки че подобни тенденции се наблюдават в Словакия и Полша, действителният брой на участниците в проучването, които са имали случаи на дискриминация при жилищно настаняване, е твърде нисък, за да позволи смислено тълкуване на резултатите.

Заклучения

Като цяло на пръв поглед пряката дискриминация във връзка с жилищно настаняване изглежда ниска в сравнение със случаите на дискриминация на роми в други области. Но трябва да се има предвид, че това може да се дължи на факта, че като цяло дискриминацията при жилищно настаняване не се случва често, тъй като отделните хора не търсят често жилище за закупуване или наемане.

Степента на дискриминацията при жилищно настаняване сред ромите се различава значително в седемте държави-държави членки, включени в проучването. Когато правим това заключение, е важно да разгледаме няколко странични фактора: така там, където се установява ниско равнище на дискриминацията и има високо равнище на географска сегрегация, какъвто е случаят в Румъния и България, участниците в проучването може да не осъзнават или да не приемат своите настоящи или някогашни случаи като дискриминационни. Сегрегацията, особено когато общността се формира в такива условия, може да изглежда нормално и — като такава — приемливо. Всъщност това може да бъде резултат от институционална дискриминация, която оформя част от социалната и икономическата рамка на дадена държава и не се проявява непременно в конкретни случаи на дискриминация. Това е важен момент, тъй като разделението на ромите често е резултат от управлението или избягването на практики за ограничаване на възможностите за взаимодействие, интеграция и в крайна сметка дискриминация.

Въпреки че отделни случаи на дискриминация в седемте държави-членки, участвали в проучването, бяха по-силно изразени в централните и южните райони на ЕС (като например Чешката република, Полша и Гърция), в тях участниците в проучването са били обект на по-слаба сегрегация и живеят във видимо по-заможна и интегрирана среда. Обратно, по-ниските равнища на дискриминация в Източна Европа (Румъния и България) бяха съпътствани от по-високо равнище на ограничения, като например райони с лоши социално-икономически условия и по-висока безработица.

По-ниските равнища на съобщаване на случаите на дискриминация вероятно водят до по-нисък обхват на действие от страна на органите, а това от своя страна може да потвърди възприятието, че „нищо няма да се случи или да се промени“, което беше посочено от много участници в проучването като причина за несъобщаване на случаите на дискриминация. Ниските равнища на съобщаване скриват действителната степен на дискриминацията от местните органи и държавните органи за контрол. В повечето случаи възприемането и преживените случаи остават поляризирани. Практиката на бездействие на държавните органи

неминуемо ще доведе до по-голяма апатия сред малцинствените общности.

Високият процент лица граждани на съответната държава сред участниците в проучването във всяка държава-членка, включена в него, отстрани притесненията по отношение на визовия/имигрантския статут, които евентуално съществуват сред ромите в други държави-членки, особено където се прилагат ограничения за някои националности. Но възприятията за отрицателни последици и страх от репресивни мерки говорят за съществуваща скрита култура на репресии в някои държави, особено сред по-уязвимите групи при ромите. За много от тях рамката за антидискриминационна политика (като например директивата на ЕС за равенство между расите, антидискриминационното законодателство и задълженията на държавата) оказва слабо въздействие в ежедневието им, което в някои случаи се проявява в ниското равнище на държавна намеса и цялостна липса на действия за насърчаване на по-добрата осведоменост, особено по отношение на лицата, които са в по-голям риск от маргинализация.

Представянето на данните за риск следва да играе ключова роля в стратегията за поставяне на началото на промяна за уязвимите общности. Агенцията на Европейския съюз за основните права многократно е изтъквала оскъдността на съответните надеждни и съпоставими статистически данни по отношение на малцинствата и имигрантите на национално равнище или на равнище ЕС. Чрез проучването EU-MIDIS за първи път в Европа агенцията разработи обширен набор от данни за случаите и възприятията на мигрантите и малцинствата, включително ромите, по отношение на жилищното настаняване, заетостта, образованието, здравеопазването и др. Надграждайки тази инициатива, държавите-членки биха могли сами да доразработят подобни проучвания, които ще им позволят по-ефективно да насочват действията си посредством конкретни стратегии и мерки за интеграция въз основа на надеждни данни.

Европейска комисия

Агенция на Европейския съюз за основните права

Дискриминация на ромите във връзка с жилищно настаняване в избрани държави-членки на ЕС:

Анализ на данни от EU-MIDIS

Печатница: Издателство на Европейските институции

2010 - 32 стр., - 21 x 29.7 cm

ISBN: 978-92-9192-543-8

doi: 10.2811/5694

Голяма част от информацията на Агенцията на Европейския съюз за основните права е публикувана в интернет. Достъпът до нея е чрез уебсайта на FRA (<http://fra.europa.eu>).

© Агенция на европейския съюз за основните права, 2009 г.

Възпроизводството е разрешено с изключение на използването му за търговски цели, при условие че се цитира източникът.

Как да получим публикации на Европейския съюз?

Платени публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- от близката книжарница, като посочите заглавието, името на издателя и/или ISBN номера;
- като се обърнете пряко към един от нашите разпространители. За да получите координатите им, посетете следния адрес: <http://bookshop.europa.eu> или изпратете факс на следния номер: +352 2929-42758.

Безплатни публикации:

- чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- от представителствата или делегациите на Европейската комисия. За да получите координатите им, посетете следния адрес: <http://ec.europa.eu/> или изпратете факс на следния номер: +352 2929-42758.

ISBN 978-92-9192-543-8

9 789291 925438

TK-31-09-228-BG-C

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights

Schwarzenbergplatz 11

1040 - Vienna

Austria

Tel.: +43 (0)1 580 30 - 0

Fax: +43 (0)1 580 30 - 691

E-Mail: information@fra.europa.eu

<http://fra.europa.eu>